

2. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС. ФІНАНСОВЕ ПРАВО. ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 347.921

Ігор Артеменко,
доктор юридичних наук, доцент,
суддя апеляційного суду Одеської області

ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ СТРУКТУРНОГО СКЛАДУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Проаналізовано комплексно структурно-функціональний склад адміністративно-процесуальних правовідносин, внаслідок чого сформульовано висновки, корисні для теорії адміністративного процесуального права загалом. Вивчено окремі теоретичні проблеми визначення внутрішньої будови адміністративних процесуальних правовідносин, зокрема її системоутворюючих елементів: змісту, об'єкту, суб'єктного складу. Розкрито за допомогою аналізу наукових праць теоретиків права і фахівців процесуальних галузей права, автор розкриває зміст адміністративно-процесуальних правовідносин у механізмі адміністративного процесуального регулювання.

Ключові слова: адміністративне процесуальне право, адміністративний процес, адміністративні процесуальні правовідносини, зміст адміністративно-процесуальних правовідносин, механізм процесуального регулювання.

Артеменко И.

Некоторые теоретические проблемы определения структурного состава административно-процессуальных правоотношений

Проанализирован комплексно структурно-функциональный состав административно-процессуальных правоотношений, в результате чего сформулированы выводы, которые полезны для теории административного процессуального права в целом. Изучены отдельные теоретические проблемы определения внутреннего строения административных процессуальных правоотношений, в частности системообразующих его элементов: содержания, объекта, субъектного состава. Раскрыто вследствие проведенного анализа научных трудов теоретиков права и специалистов процессуальных отраслей права содержание административно-процессуальных правоотношений в механизме административного процессуального регулирования.

Ключевые слова: административное процессуальное право, административный процесс, административные процессуальные правоотношения, содержание административно-процессуальных правоотношений, механизм процессуального регулирования.

Artemenko I.

The some theoretical problems of definition of the structural composition of administrative procedural legal relations.

The article are focused of the complex of structural-functional analyses of the composition of administrative procedural legal relations; as a result the author has formulated conclusions useful for the theory of administrative procedural law in general. It was analyzed the scientific approaches to the perception of the administrative procedural legal relations and formulated their definition with regard to the contemporary state of their development. The interrelations of administrative procedural legal relations with other types of legal relations are made clear. Also the theoretical separate problems of the definition internal structural of judicial relationships in administrative procedural law in particular

© Ігор Артеменко, 2018

basement elements – contact, object, subjective composition are defined. After that, the author provides specific features of administrative procedural legal relations, which, in her opinion, directly affect the range and the characteristics of their subjects. Certain administrative and procedural legal relations arise within each type of administrative process, which are clearly outlined by legal norms and provide the recommended range of their subjects, a list of procedural rights and duties of which is provided by the legislator. According to the fundamental researches of main scientists in different branches of law the contact of administrative procedural legal relationships are depicted.

Keywords: administrative procedural law, administrative legal procedure, administrative procedural legal relations, the content of administrative procedural legal relationships, mechanism of administrative procedural regulation.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку української держави як демократичної, соціальної, правової країни, що активно впроваджує в усі сфери життєдіяльності суспільства європейські стандарти та цінності, відзначається науково-практичним пошуком дієвих правових механізмів, які б були спроможні максимально ефективно захищати права, свободи та інтереси кожної особи, яка потребує такого захисту. Серед таких юридичних інструментів чільне місце відводиться механізму адміністративного процесуального регулювання, який має складний та структурний характер, оскільки вимагає застосування цілої низки різноманітних правових засобів для впорядкування адміністративно-процесуальних правовідносин. Слід також визнати, що попри існуючий ступінь наукової розробки теоретичних аспектів адміністративно-процесуальних правовідносин малодослідженими залишаються питання їх функціонування в якості складового елемента механізму адміністративного процесуального регулювання, визначення підстав їх виникнення, зміни і чи припинення, а також окреслення внутрішньої структурної будови таких правовідносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зі свого боку відзначимо, що проблематика адміністративно-процесуальних правовідносин у різні часові періоди перебувала у полі зору провідних учених-адміністративістів (наукові праці Н. В. Александрової, А. М. Апарова, О. М. Бандурки, В. М. Бевзенка, В. І. Бутенка, С. В. Ківалова, І. Б. Коліушка, А. Т. Комзюка, О. В. Кузьменко, Р. О. Куйбіди, Є. В. Курінного, В. К. Матвійчук, О. В. Музи, Е. Ф. Демського, О. В. Когут, Т. О. Коломоєць, А. О. Селіванова, Р. С. Мельника, О. М. Пасенюка, Ю. С. Педька, В. Г. Перепелюка, О. П. Рябченко, В. С. Стефанюка, М. М. Тищенко та ін.). Однак у новітній адміністративно-процесуальній літературі й донині залишаються не до кінця вирішеними питання щодо з'ясування змісту, структури та особливостей адміністративних процесуальних правовідносин, що негативно позначається на ефективності законодавчого регулювання цих відносин загалом.

Мета статті полягає в уточненні та визначенні сутності структурних елементів внутрішньої будови адміністративно-процесуальних правовідносин, зокрема їх об'єкта, змісту та суб'єктного складу.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж звернутися до вивчення внутрішньої будови адміністративно-процесуальних правовідносин, принципово важливо визначитися із загальною категорією «правовідносини».

Так, довідкова література у такий спосіб розтлумачує зміст терміну «правовідношення»: «...врегульовані нормами права суспільні відносини, учасники яких є носіями взаємних суб'єктивних прав і обов'язків. Правовідношення виникає за умови настання передбачених законом юридичних фактів (договору, правопорушення, адміністративного акту) [1, с. 219].

Як особливий вид соціальних відносин, учасники яких (фізичні та юридичні особи) виступають як власники гарантованих державою суб'єктивних прав і носії юридичних обов'язків, символічно розуміють правові відносини теоретики права [2, с. 54]; [3, с. 49]. В окремих випадках учені також додають, що у правових відносинах їх учасники наділяються не лише суб'єктивними правами та юридичними обов'язками, а також повноваженнями та юридичною відповідальністю [4, с. 155]. Як бачимо, будь-які правовідносини окреслюють коло осіб, на які поширюється дія правових норм, закріплюють конкретну поведінку, яка має бути чи може бути здійснена, суб'єктивні права та обов'язки суб'єктів. І це не випадково, адже властива ознака будь-яких правовідносин полягає в тому, що вони виражають індивідуалізований суспільний зв'язок між конкретними персоніфікованими особами.

Розглядаючи структурну будову правових відносин, науковці виділяють такі його елементи, як: суб'єкти, об'єкти, зміст правовідносин [4, с. 156]. Поряд із цим відзначають, що виникнення і розвиток правових відносин залежить від юридичних фактів, тобто конкретних життєвих обставин, з якими закон пов'язує виникнення, зміну чи припинення правовідносин [4, с. 160]; [5, с. 12–13].

Загалом з питань теорії правових відносин у загальноправовій літературі розроблено і накопичено значний теоретичний матеріал, що значно полегшує вирішення завдань дослідників із даної тематики, які працюють в окремих процесуальних галузях права. Наприклад, всебічно досліджуючи особливості ад-

міністративно-процесуальних правовідносин, що виникають у сфері публічного управління, О. В. Муза підкреслює, що такі правовідносини набувають окремих рис, оскільки реалізують адміністративно-процесуальні правові норми (прийняття правових актів управління; укладання, виконання, зміна, розірвання та припинення адміністративних договорів; надання адміністративних послуг) [6, с. 15–16]. Такий висновок науковець пояснює тим, що адміністративний процес має вигляд системи адміністративних правовідносин, у яких відбувається реалізація адміністративного матеріального правовідношення за допомогою адміністративних процесуальних норм, правил і процедур. Між іншим, існуюча на цей час кількість законодавчих та нормативно-правових актів, якими встановлюється порядок взаємодії фізичних та юридичних осіб, з одного боку, та органів публічної влади – з другого, нашою потребою є необхідність виокремлення сфер виникнення, зміни та припинення адміністративно-процесуальних правовідносин за такими структурними частинами, як: управлінський процес, адміністративний деліктний процес та адміністративний судовий процес [7, с. 206]. Висловлена позиція має певне раціональне зерно, оскільки, з одного боку, дозволяє вести мову про особливості адміністративно-процесуальної діяльності у межах кожної структурної частини адміністративного процесу, з іншого, – завжди буде позначатися на структурних елементах адміністративно-процесуальних правовідносин – його об'єкті, суб'єктному складі та змісті.

У цьому аспекті цікавого погляду дотримується Е. Ф. Демський, який роз'яснює, що виникнення, розвиток і припинення адміністративних процесуальних відносин залежить від певних умов, які становлять їх структуру, а саме: а) юридичної основи (правових норм, що містяться у законодавчих і нормативних актах, які опосередковують зміст цих відносин, визначають права і обов'язки, поведінку їх учасників і впливають на характер і мету діяльності); б) суб'єктів процесу та їх адміністративно-процесуальної правосуб'єктності; в) об'єктів правовідносин; г) змісту правовідносин; г) юридичних фактів (певних обставин, закріплених в процесуальних нормах, на підставі яких виникають, змінюються чи припиняються адміністративні процесуальні відносини. Такими обставинами виступають адміністративно-процесуальні дії, які спрямовані на досягнення певної мети: порушення (відкриття) адміністративної справи; розгляд і вирішення правового спору; спору про право тощо) [8, с. 67–68]. Стає очевидним, що адміністративно-процесуальні норми, опосередковуючи адміністративно-процесуальну діяльність, слугують тим інструментом, що дозволяють реалізовувати надані законом права та обов'язки учасниками адміністративно-процесуальних правовідносин у ході здійснення ними активних процесуальних дій. Порівняно з матеріальними правовідносинами, де юридичними фактами виступають певні події, у процесуальних відносинах завжди мотивують до дій суб'єктів права їх власний інтерес, вольові активні дії, без яких реалізація процесуальних прав та обов'язків уявляється неможливою.

Стосовно визначення об'єкта адміністративно-процесуальних правовідносин як одного з елементів їх внутрішньої будови, зазначимо, що не дивлячись на значні зусилля окремих науковців-процесуалістів щодо вирішення цього питання, воно й досі залишається предметом дискусій через відсутність його єдиного розуміння. Невипадково теоретик процесуального права О. Г. Лук'янова з цього приводу пише: «...об'єкт процесуальних правовідносин є достатньо складним та заплутаним, а визначення його дефініції не співпадає з тим розумінням об'єкта правових відносин, яке є традиційним в юриспруденції [9, с. 225].

Символічно під об'єктом правових відносин розглядати матеріальне або нематеріальне благо, на використання чи охорону якого спрямовані суб'єктивні права та юридичні обов'язки учасників правових відносин. Це – блага матеріальні або нематеріальні, а також певні дії, заради яких суб'єкти вступають у правовідносини. Наприклад, об'єктом адміністративно-правових відносин може бути все, що здатне служити здійсненню публічних інтересів [10, с. 40–41]. Відповідно під об'єктом адміністративно-процесуальних правовідносин вчені розуміють суспільні відносини, які уособлюють характер діяльності суб'єктів і процесуальні наслідки їх поведінки щодо розгляду і вирішення конкретної адміністративної справи. Прimitно, що до характерних ознак об'єкта адміністративних процесуальних відносин зараховані: а) встановлення порядку регулювання матеріальних відносин, на реалізацію якого спрямовані процесуальні права, обов'язки і процесуальні дії суб'єктів правовідносин; б) досягнення процесуальних наслідків, що забезпечують реалізацію прав, свобод, інтересів фізичних чи юридичних осіб та захист публічного інтересу. [8, с. 70–72]. Отже, говорячи про об'єкт адміністративно-процесуальних правовідносин, дослідник передусім вказує на процесуальні наслідки, на досягнення яких спрямовуються процесуальні повноваження та адміністративно-процесуальна діяльність суб'єктів таких правовідносин.

На думку О. В. Музи, об'єкт адміністративно-процесуальних правовідносин слід розглядати як сукупність визначених явищ та процесів, що у своїй сукупності та пов'язаності з матеріальними правовідносинами становлять єдину правову категорію. При цьому об'єкт цих правовідносин може зміню-

ватися залежно від стадії конкретного адміністративного провадження (адміністративного процесу) [6, с. 14]. Зазначене свідчить, що адміністративно-процесуальні правовідносини характеризуються самостійним об'єктом, що має несхожі риси порівняно з об'єктами правовідносин у матеріальних галузях права, зокрема: а) його специфіка зумовлюється предметом та методом адміністративного процесуального права і особливостями конкретного адміністративного процесу (адміністративно-деліктного, адміністративного судового або ж управлінського); б) є динамічним чинником, невід'ємною складовою адміністративно-процесуальних правовідносин від початку їх виникнення до припинення; в) завжди взаємопов'язаний з явищами та процесами, які підлягають адміністративно-процесуальному регулюванню, тобто із приводу чого або в зв'язку з чим виникає і функціонує вся система правовідносин у ході здійснення адміністративно-процесуальної діяльності (наприклад, в адміністративному судовому процесі взаємопов'язаний з об'єктом спірних відносин, з приводу яких порушується справа в адміністративному суді).

Наступним елементом внутрішнього складу адміністративно-процесуальних правовідносин є їх зміст. У загальній теорії права, якщо пояснюють зміст правових відносин, то мають на увазі сукупність прав і обов'язків суб'єктів таких правовідносин [11, с. 227]. Така позиція є домінуючою і для окремих галузей матеріального права.

Між іншим, комплексний аналіз теоретико-правових поглядів на досліджуване явище в адміністративно-процесуальній літературі переконує в тому, що спектр точок зору з приводу визначення і тлумачення змісту адміністративно-процесуальних правовідносин достатньо широкий, однак чіткості й однозначності в них не простежується. Наприклад, С. Ф. Демський зміст адміністративно-процесуальних правовідносин пов'язує із суб'єктивними правами й обов'язками учасників адміністративного процесу, які утворюють юридичний зв'язок між учасниками правовідносин. Це – фактична поведінка учасників правовідносин, визначена процесуальними нормами [8, с. 73]. Деякі вчені до змісту процесуальних відносин також додають дії суб'єктів цих правовідносин, зокрема порядок і послідовність здійснення ними процесуальних дій [12, с. 9–10].

Не можливо також обійти увагою висновок, зроблений А. Л. Паскар. Зокрема вчена, узагальнивши існуючі у теорії цивільного процесуального права погляди науковців з питань визначення змісту цивільно-процесуальних правовідносин, звела їх до трьох основних напрямків: 1) «класично-традиційний», прихильники якого відтворюють стале для багатьох галузей права розуміння змісту процесуальних правовідносин, як сукупності прав і обов'язків суб'єктів; 2) «процесуальний», при якому визначення змісту цивільно-процесуальних правовідносин пов'язується суто з діяльністю суду та інших суб'єктів цивільного процесу; 3) «комплексний», при якому поєднуються положення перших двох напрямків, тобто зміст цивільних процесуальних правовідносин становлять як права і обов'язки, так і процесуальна діяльність їх суб'єктів [13, с. 12]. При цьому вчена схиляється і підтримує саме «комплексне» розуміння змісту цивільних процесуальних правовідносин, пояснюючи, що без реалізації суб'єктами судового процесу наданих процесуальних прав і обов'язків здійснення правосуддя у цивільних справах, так і всієї цивільно-процесуальної діяльності не уявляється можливим. Вважаємо, що зміст адміністративно-процесуальних правовідносин також утворюють адміністративно-процесуальна діяльність суб'єктів правовідносин, разом з їх суб'єктивними правами та юридичними обов'язками.

І замикає внутрішню будову будь-яких правовідносин такий елемент, як їх суб'єкти, тобто носії суб'єктивних прав, юридичних обов'язків, юридичної відповідальності і повноважень у конкретних правовідносинах [4, с. 156]. Суб'єктний склад адміністративно-процесуальних правовідносин визначається науковцями по-різному, виходячи з того, під яким кутом зору розглядається зміст категорії «адміністративний процес»: або у широкому, або вузькому значенні. Так, на сторінках новітньої правничої літератури можна зустріти позицію, відповідно до якої суб'єктами адміністративних процесуальних відносин виступають: 1) особи, які розглядають і вирішують адміністративні справи (державні органи, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи; судові органи); 2) особи, які обстоюють в адміністративному процесі особисті права та законні інтереси (громадяни, юридичні особи, колективи громадян і організацій в особі їх представників і державні органи в особі їх представників із метою захисту інтересів держави та суспільних інтересів); 3) особи, які представляють та захищають інтереси інших осіб; 4) особи, які сприяють адміністративним провадженням та здійсненню адміністративного судочинства (свідки, експерти, перекладачі, спеціалісти) [8, с. 75]; [14, с. 79]. О. В. Муза окреслює такі види суб'єктів залежно від наявності у них владних повноважень: 1) суб'єкти, які не наділені владними повноваженнями; 2) суб'єкти владних повноважень; 3) суб'єктів, які сприяють здійсненню правозахисних функцій в адміністративно-процесуальних правовідносинах [6, с. 14]. Наведені позиції не викликають будь-яких нарікань, адже суб'єктний склад

залежить від сфери реалізації адміністративно-процесуальних норм, конкретного виду адміністративного провадження, тієї чи іншої адміністративної справи, яка вимагає свого вирішення. Характерно, що особливе місце у механізмі адміністративного процесуального регулювання посідає суб'єкт, наділений владними повноваженнями у публічній сфері. У силу свого правового положення, наданого законом і в межах закріпленої компетенції, такий суб'єкт здійснює індивідуальне адміністративне процесуальне регулювання, забезпечуючи дотримання, виконання, використання норм адміністративного процесуального права іншими суб'єктами адміністративно-процесуальних правовідносин. Його діяльність є необхідною і обов'язковою умовою функціонування адміністративно-процесуальних правовідносин і механізму адміністративного процесуального регулювання загалом. Норми адміністративного процесуального права законотворецем розраховані на чітко визначених осіб – на суб'єктів адміністративно-процесуальних правовідносин, участь яких у таких правовідносинах зумовлена певною життєвою ситуацією, передбаченою гіпотезою відповідної норми адміністративно-процесуального закону.

Висновки. Отже, дослідження внутрішньої будови адміністративно-процесуальних правовідносин показало, що такий різновид процесуальних правовідносин характеризується складною системною ознакою, яка розкривається через з'ясування структурних та функціональних зв'язків між його компонентами. Зокрема, структурні зв'язки характеризують систему адміністративно-процесуальних правовідносин через її складові компоненти (об'єкт, зміст, суб'єкт) та внутрішню будову цих компонентів, які є взаємопов'язаними і взаємодіють між собою. Функціональні зв'язки системи адміністративно-процесуальних правовідносин характеризують взаємодію і взаємозалежність її структурно-утворюючих компонентів у процесі їх функціонування.

Список використаних джерел

1. *Юридичні терміни. Тлумачний словник* / В. Г. Гончаренко, П. П. Андрушко, Т. П. Базова [та ін.]; за заг. ред. В. Г. Гончаренка. – [2-ге вид., стереотипне]. – К. : Либідь, 2004. – 320 с.
2. *Брецько Ф. Ф. Основи держави і права* / Ф. Ф. Брецько. – Ужгород : Вид-во «Закарпаття», 1995. – 414 с.
3. *Основи правознавства : навч. посіб.*; за ред. В. В. Комарова. – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2006. – 312 с.
4. *Теорія держави і права : навч. посіб.*; за заг. ред. І. М. Погрібною. – Х. : ХНУВС, 2010. – 274 с.
5. *Бевзенко В. М. Значення правовідносин у механізмі державного управління.* / В. М. Бевзенко // *Право і безпека*, 2005. – Т. 4. – № 4. – С. 11–13.
6. *Муза О. В. Теоретичні проблеми адміністративних процесуальних правовідносин в Україні : автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07 – «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право»* / О. В. Муза. – К. : ДНДІ МВС України, 2016. – 38 с.
7. *Муза О. В. Адміністративні-процесуальні правовідносини як концептуальна вихідна формування адміністративного процесуального права України* / О. В. Муза // *Вісник Національної академії правових наук України*. – № 3 (86). – 2016. – С. 204–214.
8. *Демський Е. Ф. Адміністративне процесуальне право України : навч. посіб.* / Е. Ф. Демський. – К. : Атіка, 2008. – 496 с.
9. *Лукьянова Е. Г. Теория процессуального права : моногр.* М. : Изд-во «Норма», 2003. – 240 с.
10. *Адміністративне право України. Загальне адміністративне право : навч. посіб.* / В. В. Галуцько, В. І. Курило, С. О. Короєд, О. Ю. Дрозд, І. В. Гиренко, О. М. Єцук, І. М. Риженко, А. А. Іваничук, Р. Д. Саунін, І. М. Ямкова; за ред. проф. В. В. Галуцька. – Херсон : Грінь Д. С., 2015. – Т. 1. – 272 с.
11. *Загальна теорія права : підруч.*; за заг. ред. М. І. Козюбри. – К. : Ваіте, 2015. 392 с.
12. *Назаренко Р. І. Характеристика кримінально-процесуальних відносин на початковому етапі досудового провадження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 – «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза»* / Р. І. Назаренко. – К. : Національна академія внутрішніх справ, 2001. 20 с.
13. *Паскар А. Л. Цивільні процесуальні правовідносини: структурно-функціональний аналіз : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.03 – «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право»* / А. Л. Паскар. – К. : Київський нац. ун-т імені Тараса Шевченка, 2009. – 20 с.
14. *Джафарова М. В. Особливості суб'єктного складу адміністративних процесуальних правовідносин* / М. В. Джафарова // *Публічне та приватне право*, 2018. – № 1. – С. 77–81.

References

1. Goncharenko, V.G., Andrushko, P.P., Basov, T. P. (2004). *Yurydychni termini. Tlumachnyy slovnyk [Legal terms. Glossary]*. Goncharenko, V.G. (Ed.). Kyiv: Lybid. [in Ukrainian].
2. Bretsko, F.F. (1995). *Osnovy derzhavy i prava [Fundamentals of state and law]*. Uzhgorod: Publishing House «Zakarpattia». [in Ukrainian].
3. *Fundamentals of jurisprudence: tutor. manual. Ed. V.V. Komarova. Kh .: National lawyer acad. Ukraine, 2006. 312 p.* [in Ukrainian].
4. Pogrebnoy, I.M. (Ed.). (2010). *Osnovy pravoznavstva [State and Law Theory]*. Kharkiv: NUVS. [in Ukrainian].
5. Bevzenko, V.M. (2005). *Znachennya pravovidnosyn u mekhanizmi derzhavnoho upravlinnya [The significance of legal relations in the mechanism of public administration]*. *Pravo i bezpeka - Right and safety, (Vol. 4), 4, 11-13.* [in Ukrainian].
6. Muza, O.V. (2016). *Teoretychni problemy administratyvnykh protsesual'nykh pravovidnosyn v Ukrayin [Theoretical problems of administrative procedural legal relations in Ukraine]*. Doctor's thesis. Kyiv: SNSI Ministry of Internal Affairs of Ukraine. [in Ukrainian].
7. Musa, O.V. (2016). *Administratyvni-protsesualni pravovidnosyny yak kontseptualna vykhidna formuvannya administratyvnoho protsesual'noho prava Ukrayiny [Administrative-procedural legal relations as a conceptual initial form of administrative procedural law of Ukraine]*. *Visnyk Natsional'noyi akademiyi pravovykh nauk Ukrayiny - Bulletin of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, 3 (86), 204-214.* [in Ukrainian].
8. Demsky, E. F. (2008). *Administratyvne protsesualne pravo Ukrayiny [Administrative Procedural Law of Ukraine]*. Kyiv: Atika. [in Ukrainian].
9. Lukyanova, E. G. (2003). *Teoriya protsessual'nogo prava [Theory of procedural law]*. Moscow: Publishing house «Norma». [in Russian].
10. Galunko, V. V., Kurilo, V. I., Koroed, S. O., Drozd, O. Yu., Girenko, I V., Yeshchuk, O. M., Ryzhenko, I. M., Ivanishchuk, A. A., Saunin, R. D., Yamkova I. M. (2015). *Administratyvne pravo Ukrayiny. T.1. Zahal'ne administratyvne pravo [Administrative Law of Ukraine. Vol. 1. General administrative law]*. Galunka, V. V. (Ed.). Kherson: Grin DS. [in Ukrainian].
11. Kozyubra, M.I. (Ed.). (2015). *Zahalna teoriya prava [General theory of law]*. Kyiv: Vaite. [in Ukrainian].
12. Nazarenko, R.I. (2001). *Kharakterystyka kryminalno-protsesualnykh vidnosyn na pochatkovomu etapi dosudovoho provadzhennya [Characteristics of criminal-procedural relations at the initial stage of pre-trial proceedings]*. Candidate's thesis. [in Ukrainian].
13. Paskar, A.L. (2009). *Tsyvilni protsesualni pravovidnosyny: strukturno-funktsionalnyy analiz [Civil procedural legal relations: structural and functional analysis]*. Candidate's thesis. [in Ukrainian].
14. Dzhafarova, M.V. (2018). *Osoblyvosti subyektного skladu administratyvnykh protsesualnykh pravovidnosyn [Features of the subject structure of administrative procedural legal relations]*. *Publichne ta pryvatne pravo - Public and private law, 1, 77-81.* [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 10.10.2018.